

1.7.17 Trojúhelník (shrnutí)

Předpoklady: 010716

Důležité znalosti

- Součet vnitřních úhlů trojúhelníku je 180° .
- Proti většímu úhlu leží větší strana.
- Výška trojúhelníku prochází vrcholem a je kolmá na protější stranu (může ležet mimo trojúhelník).
- Těžnice spojuje střed strany s protějším vrcholem (vždy leží uvnitř). Těžnice se protínají v těžišti, které dělí těžnici na třetinu a dvě třetiny.
- Trojúhelníky se mohou shodovat podle vět *sss*, *sus*, *usu*, *Ssu*.
- Střední příčky spojují středy stran. Rozdělují trojúhelník na čtyři shodné trojúhelníky poloviční velikosti. Střední příčky jsou rovnoběžné s odpovídajícími stranami.
- Střed kružnice opsané je stejně daleko od všech vrcholů $\Rightarrow$ leží na průsečíku os stran.
- Střed kružnice vepsané je stejně daleko od všech stran trojúhelníka $\Rightarrow$ leží na průsečíku os úhlů.

Zádrhele

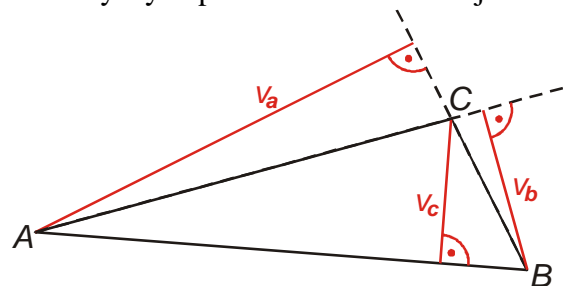
- Nesmíme plést výšky, těžnice, střední příčky, osy stran a osy úhlů dohromady.

Dobré rady

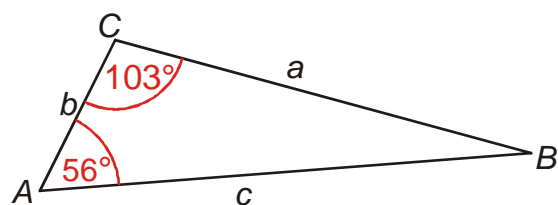
- Náčrtek by měl zachycovat (nebo přehánět) vzájemné poměry stran a úhlů.
- Náčrtek obecného trojúhelníku musí být obecný (neměl by vypadat jako rovnostranný nebo rovnoramenný).

Př. 1: Načrtni obrázek trojúhelníku s výškami. Zvol takový trojúhelník, ve kterém bude typ výšek, který Ti dělal největší problémy.

Obtížnější je sestřít výšky v tupoúhlých trojúhelnících, kde si musíme prodlužovat strany a dvě výšky neprocházejí vnitřkem trojúhelníku.

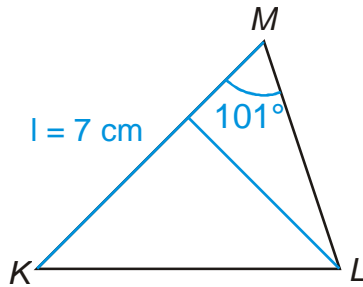
Př. 2: V trojúhelníku ABC platí $\alpha = 56^\circ$, $\gamma = 103^\circ$. Načrtni jeho obrázek a uspořádej jeho strany podle velikosti.

Pro délky stran platí: $c > a > b$.

Př. 3: Narýsuj trojúhelník KLM , $v_l = 5$ cm, $l = 7$ cm, $|\sphericalangle LMK| = 101^\circ$. Narýsuj všechny jeho výšky a najdi jejich průsečík. Která z výšek je nejdelší?

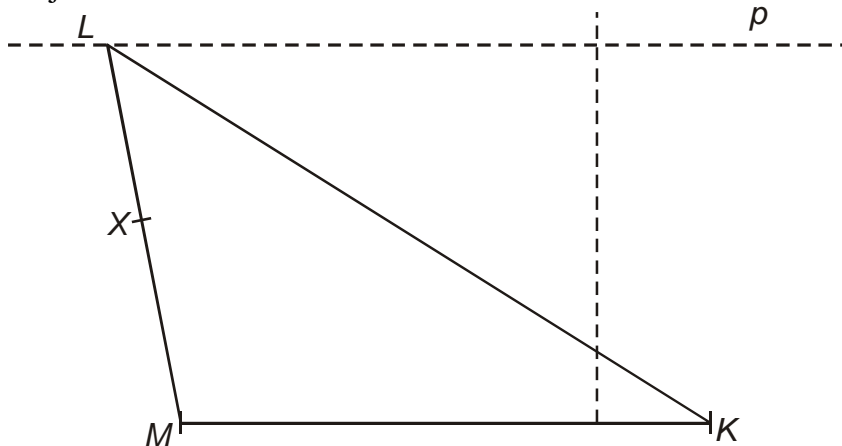
Náčrtek:

Návrh postupu:

1. strana l
2. úhel $|\sphericalangle LMK| = 101^\circ$
3. rovnoběžka se stranou l ve vzdálenosti 5 cm (kvůli výšce v_l)
4. průsečík ramene úhlu s rovnoběžkou: bod L
5. trojúhelník KLM

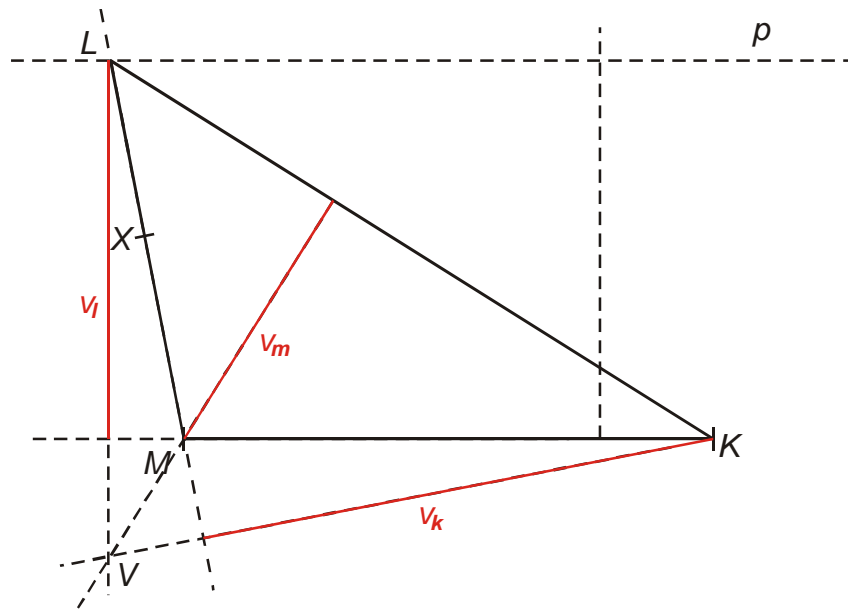
Trojúhelník KLM

Zápis konstrukce:

1. úsečka MK , $|MK| = 7$ cm
2. bod X , $|\sphericalangle LMX| = 101^\circ$
3. přímka p , $p \parallel MK$ ve vzdálenosti 5 cm
4. bod L je průsečík polopřímky MX s přímkou p
5. trojúhelník KLM

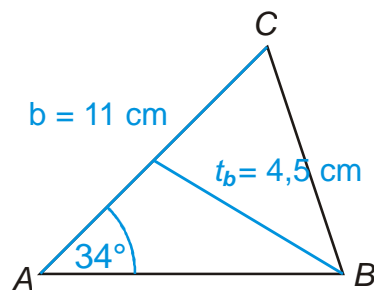
Výšky

Velikosti výšek: $v_k = 6,9 \text{ cm}$, $v_l = 5 \text{ cm}$, $v_m = 3,7 \text{ cm}$.

Př. 4: Narýsuj trojúhelník ABC , jestliže znáš $b = 11 \text{ cm}$, $\alpha = 34^\circ$, $t_b = 4,5 \text{ cm}$. Najdi jeho těžiště.

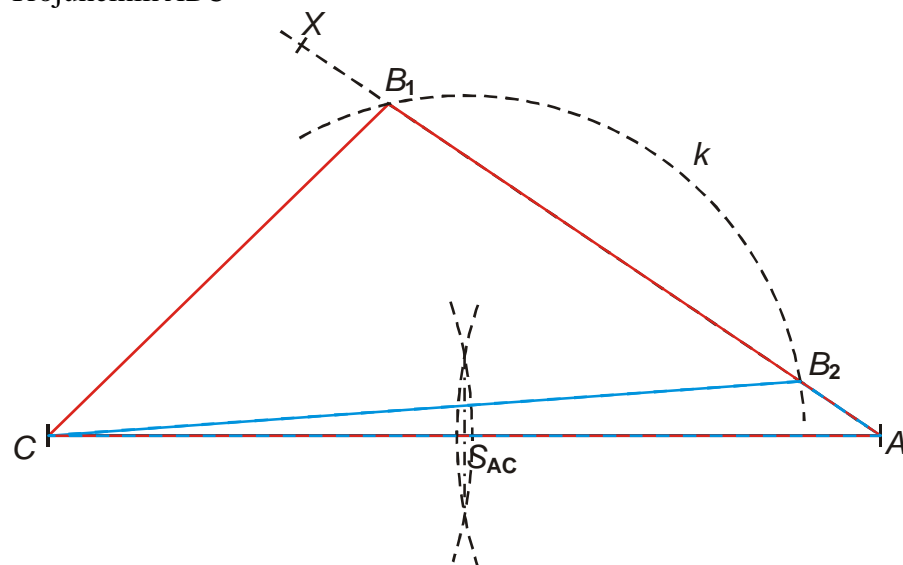
Náčrtek:

Návrh postupu:

1. strana b
2. úhel $\alpha = 34^\circ$
3. kružnice $k(S_{AC}; 4,5 \text{ cm})$ kvůli těžnici $t_b = 4,5 \text{ cm}$ (vrchol C je od středu strany AC vzdálen $4,5 \text{ cm}$)
4. průsečík ramene úhlu s kružnicí: bod V
5. trojúhelník ABC

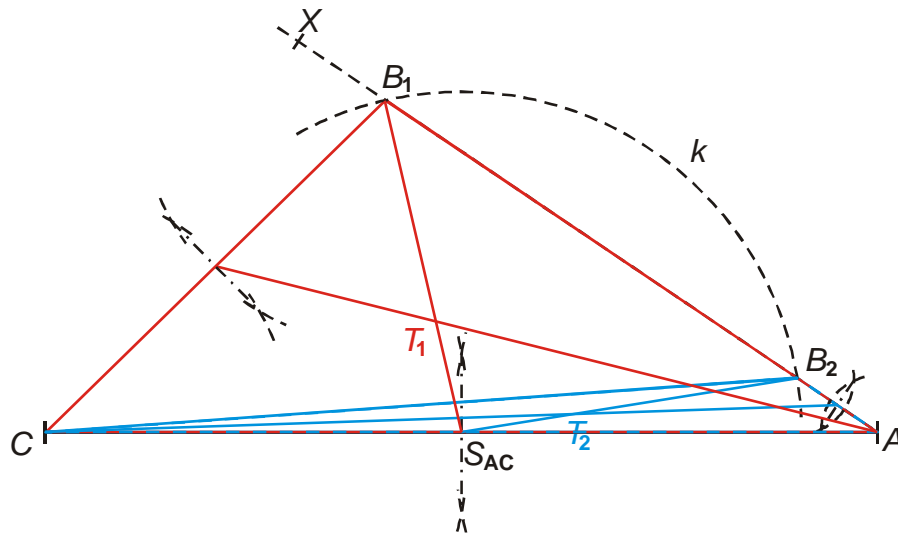
Trojúhelník ABC

Zápis konstrukce:

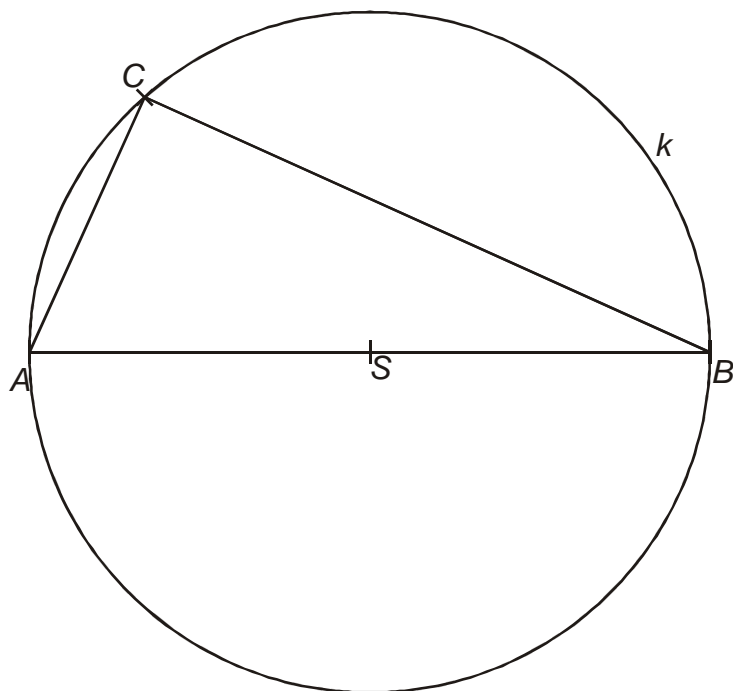
1. úsečka AC , $|AC| = b = 11$ cm
2. bod X , $|\sphericalangle CAX| = \alpha = 34^\circ$
3. kružnice $k(S_{AC}; 4,5$ cm)
4. bod B je průsečík polopřímky AX s kružnicí k
5. trojúhelník ABC

Těžiště

Př. 5: Narýsuj úsečku AB , $|AB| = 9$ cm. Narýsuj bod C libovolně tak, aby kružnice opsaná trojúhelníku ABC měla svůj střed na úsečce AB . Změř vnitřní úhly trojúhelníku ABC .

Můžeme postupovat „obráceně“. Víme, že kružnice opsaná trojúhelníku má mít střed na úsečce $AB \Rightarrow$ jediný bod na úsečce AB , který je stejně daleko od bodů A, B je střed úsečky $AB \Rightarrow$ kružnice opsaná trojúhelníku musí mít střed ve středu úsečky AB a musí procházet body $A, B \Rightarrow$ můžeme ji narýsovat a jako vrchol si vybrat libovolný bod na této kružnici kromě bodů A, B .

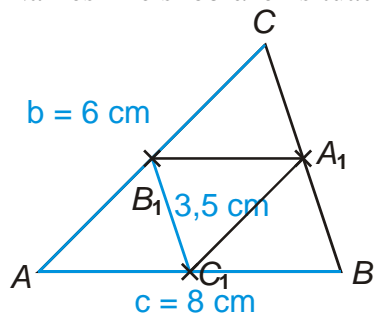
Změřené velikosti úhlů: $\alpha = 66^\circ$, $\beta = 24^\circ$, $\gamma = 90^\circ$.

Velikosti úhlů α a β se mění podle toho, jaký bod na narýsované opsané kružnici zvolíme jako bod C , velikost úhlu γ je vždy 90° (což je jasné, protože jsme již zjistili, že kružnice opsaná má střed na straně trojúhelníků, právě když je pravouhlý).

Pedagogická poznámka: Předchozí příklad je vlastně objevením Thaletovy věty, je zajímavé sledovat, zda si na něj někdo vzpomene, až ji budete probírat.

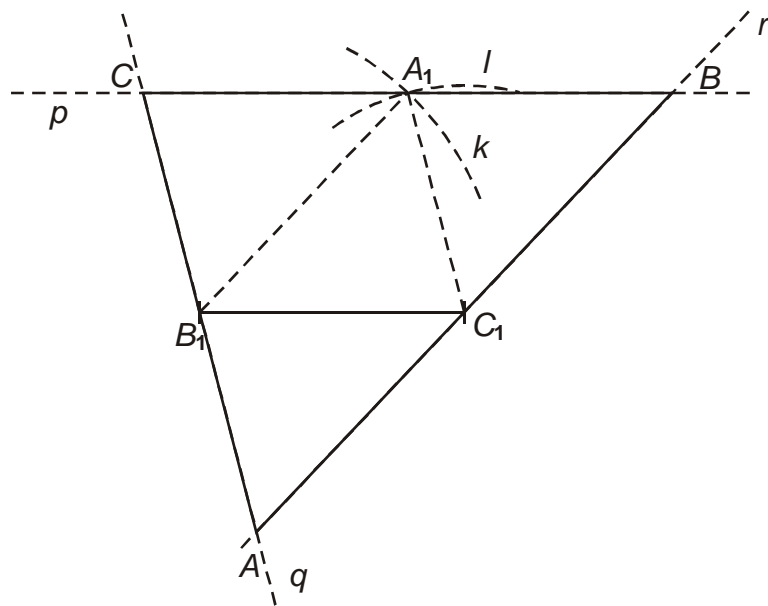
Př. 6: Je dána úsečka B_1C_1 , $|B_1C_1| = 3,5 \text{ cm}$. Narýsuj trojúhelník ABC tak, aby úsečka B_1C_1 byla jeho střední příčkou a zbývající strany měly délku $b = 6 \text{ cm}$, $c = 8 \text{ cm}$.

Nakreslíme si obrázek situace.

Důležité: střední příčky jsou rovnoběžné s protějšími stranami a jejich délka je poloviční $\Rightarrow$

- můžeme si dopočítat velikost strany BC ($2 \cdot 3,5 \text{ cm} = 7 \text{ cm}$). To nám však neumožňuje příklad vyřešit, protože musíme začít od úsečky B_1C_1 ,
- můžeme dopočítat zbývající strany trojúhelníku $A_1B_1C_1$ ($|A_1C_1| = 6 : 2 \text{ cm} = 3 \text{ cm}$, $|A_1B_1| = 8 : 2 \text{ cm} = 4 \text{ cm}$), ten narýsovat a pak pomocí rovnoběžek doplnit na trojúhelník ABC .

Zápis konstrukce:

1. úsečka B_1C_1 , $|B_1C_1| = 3,5$ cm
2. kružnice $k(B_1; c : 2 = 4$ cm)
3. kružnice $l(C_1; b : 2 = 3$ cm)
4. bod A_1 je průsečík kružnic k a l
5. trojúhelník $A_1B_1C_1$
6. přímka p , $p \parallel B_1C_1$, p prochází bodem A_1
7. přímka q , $q \parallel A_1C_1$, q prochází bodem B_1
8. přímka r , $r \parallel A_1B_1$, r prochází bodem C_1
9. bod A je průsečík přímek r a q
10. bod B je průsečík přímek r a p
11. bod C je průsečík přímek p a q
12. trojúhelník ABC

Shrnutí: